

2.1. Reduccions

Procés pel qual els atacs, nuclis i cods múltiples són reduïts a un sol element (o a dos en el cas de grups triples), normalment el més fort. Així, en aquesta simplificació, típicament es redueixen els *atacs* múltiples ('tra-' CCV es converteix en 'ta-' CV), els nuclis múltiples ('ue-'vv es converteixen en 'e-' V) i les *cods* múltiples (fi consonàntica de 'corc' CVCC es converteix en CCVC 'cor').

2.1.1. Diftongs

Creixent: reduccions d'un diftong creixent (p. ex. /wa/, /ju/) a un sol dels seus dos components. Ex.:

/ju'ɣurt/ → [u'ɣu] (*iogurt*)

Decreixent: reduccions de diftongs decreixents (p. ex. /aU/, /aI/) a un sol dels seus dos components.

Ex.: /'reInə/ → ['renə] (*reina*)

2.1.2. Grups consonàntics

Reducció d'un grup consonàntic (dues consonants en contacte a la mateixa síl·laba) a un sol dels dos elements (o a dos en el cas de grups consonàntics triples). Ex.: /'flor/ → ['for] (*flor*).

L'omissió de consonant codal abans d'un atac consonàntic no és una reducció de grup consonàntic (p. ex. /tim'bal/ → [ti'βal] (*timbal*)) sinó d'omissió de *coda* i, com a tal, s'ha de considerar com es veurà en l'apartat següent.

2.2. Omissions

Omissions d'una consonant quan es troba en posicions simples, o bé d'un grup múltiple sencer (grups consonàntics o diftongs). Per tant, es considera omissió d'una consonant quan aquesta, o aquestes, estan situades en un sol forat o posició en la síl·laba, ja sigui en el seu *atac* o en la seva *coda*. Lògicament, i amb més raó, es considerarà omissió quan el forat sigui omplert per un grup (grups consonàntics o diftongs).

2.2.1. *Grups consonàntics*: omissió d'un grup consonàntic sencer. Ex.: /'flo/ → ['o] (*flor*).

2.2.2. Consonants:

Omissions que afecten una consonant que no es troba en un grup consonàntic. Es considera l'omissió en:

Consonant en posició de coda: omissió d'una consonant en posició final de paraula o final de síl·laba. Ex.: /'peʃ/ → ['pe] (*peix*).

Consonant en posició d'atac: omissió d'una consonant en posició d'atac, és a dir, abans del nucli de la síl·laba. Ex.: omissió del primer atac /'gotə/ → ['otə] (*gota*) o del segon. en aquest cas, interior /'gotə/ → ['goə] (*gota*) o de tots dos ['oə] (*gota*).

2.3. Epèntesi

Són aquells errors que, en comptes d'eliminar, insereixen elements dins de la síl·laba o de la paraula, facilitant d'aquesta manera l'articulació d'aquesta. Poden aportar un canvi en l'estructura de la síl·laba, en l'estructura de la paraula o en ambdues. Per tant, és una dificultat que se situa entre ambdós nivells de codificació, i s'ha de decidir quin és el més important segons el seu tipus. Els hem inclòs en aquest apar-

tat perquè els més usuals consisteixen en la inserció d'un element vocàlic en un grup consonàntic per facilitar la pronunciació d'aquest (p. ex. /əs'treɫə/ → [əs'təreɫə] (*estrella*)). Aquest error, tot i que afecta directament l'estructura de la paraula (una síl·laba més), es produeix principalment per una manca de capacitat de produir una síl·laba amb estructura [CCV].

2.3.1. Grups consonàntics

Com s'acaba d'assenyalar, aquesta és l'epèntesi més freqüent. Es tracta de la inserció d'una vocal entre els dos elements del grup consonàntic per facilitar la seva pronunciació. Ex.: /'flo/ → [fo'lo] (*flor*).

2.3.2. Epèntesi de compleció de la síl·laba CV

Són aquelles insercions de consonants davant d'una síl·laba que s'inicia amb una vocal o darrere d'una coda, que permeten completar la síl·laba CV. Ex.: /u'βɛɫə/ → [bu'βɛɫə] (*ovella*); /'peʃ/ → ['peʃu]

2.3.3. Altres

Existeixen altres tipus d'insercions dins la paraula la raó de les quals és més difícil de conèixer i, per això, hem considerat la seva categorització en aquest apartat. S'ha de recordar que no es tracta d'un error quan és un fenomen dialectal, com passa a Girona, on és freqüent aquest tipus d'insercions. Ex.: /'mar/ → ['mart] (*mar*).

2.4. Coalescència

És aquella solució en què dos sons que pertanyen al mateix grup (diftongs o grups consonàntics) passen a un tercer so diferent.

2.4.1. Diftongs: es produeix quan els dos components del diftong són substituïts per una tercera vocal. Ex.: /'reɪnə/ → ['ronə] (*reina*).

2.4.2. Grups consonàntics: els dos (o més) components del grup consonàntic són substituïts per una tercera consonant o semiconsonant. Ex.: /'flo/ → ['so] (*flor*) (en cas que /f/ no sigui substituïda sistemàticament per /s/, perquè llavors tindriem dues simplificacions superposades).

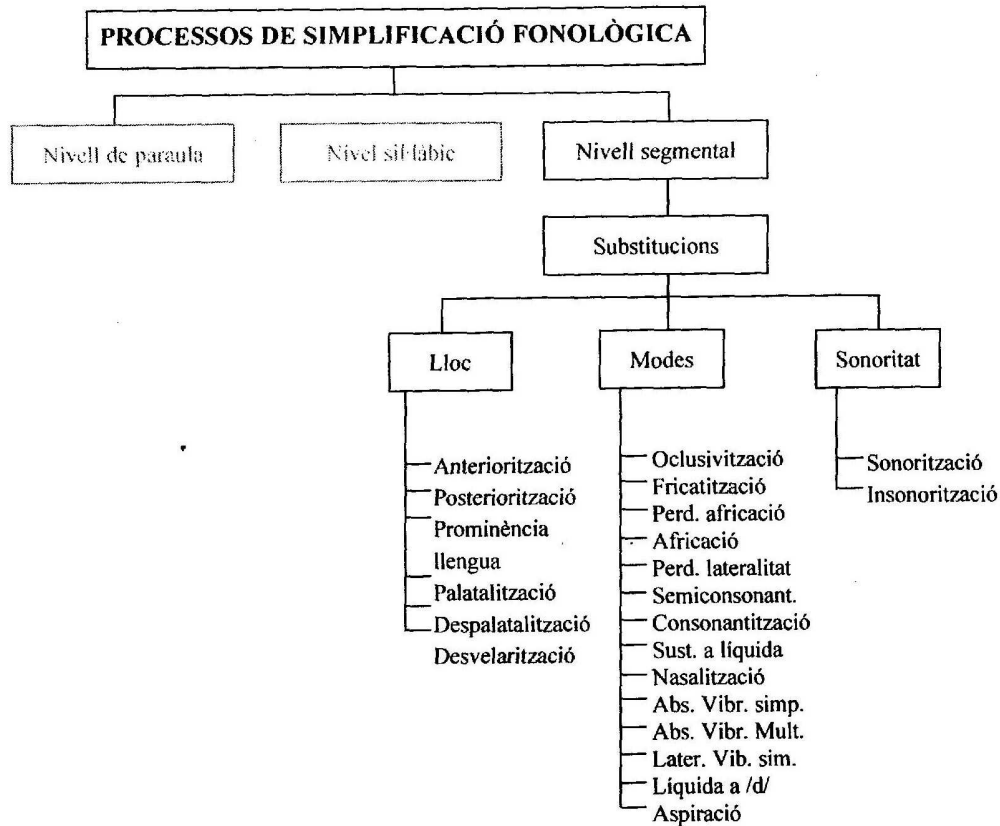
2.5. Metàtesi de síl·laba

A la metàtesi s'observa una inversió de la seqüència normal de la síl·laba, com hem dit abans; en aquest cas són inversions dins de l'estructura sil·làbica. Ex.: /'mel/ → ['lem] (*mel*). S'ha de tenir en compte que la majoria d'inversions no provenen del nivell sil·làbic sinó que són un fenomen de paraula (vegeu 1.1.2).

3. NIVELL SEGMENTAL

Es codifiquen en aquest nivell les simplificacions dels fonemes, o dels trets que els componen, i la causa de les quals no prové ni de la síl·laba ni de la paraula, sinó d'una mala discriminació o articulació de cada un dels segments. La unitat afectada que s'analitza és el mateix fonema. Aquest és el nivell que tradicionalment s'ha analitzat en la parla, i per tant el més conegut. Tot i que sigui ben conegut, volem afegir una observació important: els fonemes no són una unitat que es pugui valorar com un "tot o res" (bé o malament), ja que moltes vegades s'observen produccions en què la realització és poc precisa (vegeu els corresponents diacrítics, per poder-los transcriure, a l'apèndix I.4). Altres vegades, s'observa que es produeix correctament o incorrectament segons els contextos, sobretot en casos de mal aprenentatge. En altres casos no és absent tot el fonema o so, sinó només un dels seus trets.

Per tant, la qualificació d'error o mala producció s'ha de matisar, ja que en el programa d'intervenció serà necessari tenir en compte les característiques a partir de les quals s'ha de treballar.

3.1. Substitucions

S'inclouen en aquesta categoria els canvis d'un fonema per un altre en les paraules o en els logotoms (paraula sense sentit), quan aquests canvis no són deguts a causes contextuals. Per tant, no es considera substitució sinó assimilació quan el so nou presenta algun tret igual a algun dels sons de la paraula en què es produeix el canvi.

És important per a l'avaluació i la intervenció classificar les substitucions com a sistemàtiques, és a dir, aquelles en què un fonema és sempre substituït per un altre; o com a parcials, quan el fonema és reemplaçat algunes vegades per un fonema però, en d'altres, per un altre fonema o a vegades es realitza bé. Per exemple, alguns nens substitueixen sistemàticament la /r/ per la /d/ (substitució sistemàtica) però altres la reemplaçen a vegades per /d/ i altres per /l/ (substitució parcial).

Les substitucions es classifiquen segons els trets modificats, és a dir, els trets que no formen part de la competència fonològica dels nens. Així, s'avaluen típicament segons el lloc, els modes i la sonoritat.

3.1.1. Lloc d'articulació

Són aquells canvis que afecten el lloc d'articulació del so.

Anteriorització. Els sons posteriors són avançats en ser produïts. Ex.: /k/ → /p/; /'fokə/ → ['fotə] (*foca*).

Posterioritzacions. Fenomen contrari a l'anterior en què els sons anteriors són articulats de manera posterior: /p/ → /t/. Ex.: /'sopə/ → ['sokə] (*sopa*).

Prominència de la llengua. Cas especial d'anteriorització en què el so fricatiu /s/ o /f/ es produeix interdentalment: /θ/. Ex.: /'sopə/ → ['θopə] (*sopa*).

Palatalització. S'usa específicament quan els sons no palatals són produïts de manera palatal: /s/ → /ʃ/. Ex.: /'sopə/ → ['ʃopə] (*sopa*).

Despalatalització. Procés invers a l'anterior en què els sons palatals perden aquest tret. Afecta sobretot /ʃ/, /ʒ/, /z/ i /ɲ/. Ex.: /'ka ʃə/ → ['kasə] (*caixa*).

Desvelarització. Procés que afecta només el so /ŋ/ (velar) en posició final de paraula quan aquest perd el tret de velaritat. Ex.: /blaŋ/ → ['blan] (*blanc*).

3.1.2. Modes d'articulació

Oclusivització. Producció de sons fricatius, líquids i nasals com a oclusius. Ex.: /mə'lo/ → [bə'lo] (*meló*).

Fricació. Producció de sons oclusius i líquids (especialment /ʎ/) com a fricatius. S'observa el canvi en oclusives, líquides i nasals. Ex.: /'ʎunə/ → ['ʃunə] (*lluna*).

Pèrdua d'africació. Les africades són produïdes com a fricatives o oclusives. Ex.: /tʃ/ → /ʃ/. Ex.: /'kotʃə/ → ['koʃə] (*cotxe*).

Africació. Procés contrari a l'anterior en què les fricatives o oclusives passen a ser produïdes com a africades. Ex.: /ʃ/ → /tʃ/. Ex.: /'kaʃə/ → ['katʃə] (*caixa*).

Pèrdua de lateralitat. Especialment quan /l/ és produïda com a /r/, però utilitzada en tots els casos en què una lateral passa a vibrant. Ex.: /me'lo/ → [me'ro] (*meló*).

Semiconsonantització. La substitució d'un so per una semiconsonant /w/ o /j/. Es considera la substitució en oclusives, fricatives, nasals i líquides. Ex.: /me'lo/ → [me'jo] (*meló*).

Consonantització: quan un so vocàlic es converteix en un de consonàntic. Passa normalment amb les semivocals i semiconsonants. Ex.: /'aUtu'βus/ → [altu'βus] (*autobús*).

Substitucions a líquida. Substitució d'un so, que no sigui /d/, /ð/, /r/ o /r/ per un so líquid. Ex.: /'kazə/ → ['kalə] (*casa*).

Nasalitització. Pot afectar les líquides i oclusives, que passen a tenir un so nasal. Ex.: /u'βελε/ → [u'mεlə] (*ovella*).

Absència de vibrant múltiple. Quan /r/ és substituïda per altres sons sense vibració múltiple. Ex.: /'zεrə/ → ['zεðə] (*gerra*).

Absència de vibrant simple. Quan /r/ és substituïda per /d/ o /ð/ sense lateralitat. Ex.: /'pεrə/ → ['peðə] (*pera*).

Lateralització de vibrant simple. Quan la /r/ és substituïda per una lateral, especialment /l/. Ex.: /'pεrə/ → ['pelə] (*pera*).

Substitució de /d/ per una líquida. Es produeix normalment en els casos de mala categorització del triangle /l/, /r/ i /d/. Ex.: /'faðə/ → ['farə] (*fada*).

Aspiració. Substitució d'un so per un so aspirat. Ex.: /əs'trele/ → ['əh'trele] (*estrella*).

3.1.3. Sonoritat

En aquest apartat s'han considerat aquells errors que es produeixen pel canvi d'un so sord a sonor o a l'inrevés.

Sonorització. Sons sords passen a produir-se amb el tret de sonoritat. Ex.: /'sopə/ → ['soβə] (*sopa*).

Insonorització. Els sons sonors perden el tret de sonoritat i es produeixen com a sords. Ex.: /'kazə/ → ['kasa] (*casa*).